

25.2.2013

Eduskunnan lakivaliokunta
lav@eduskunta.fi

Viite: Kutsu lakivaliokuntaan kuultavaksi 26.2.2013

Hallituksen esitys HE 140/2012 vp eduskunnalle valvottua koevapautta koskevaksi lainsäädännöksi

Asiantuntijalausuntonaan Kriminaalihuollon tukisäätiö (Krits) esittää seuraavaa:

Valvottu koevapaus on tärkeä osa suunnitelmallista ja asteittaista vapauttamismenettelyä. Parhaimmillaan se tukee vapautuvaa kriittisessä siirtymävaiheessa ja sen avulla onnistutaan välttämään päihde- ja rikoskierteen alkaminen vapautumisen yhteydessä. Hallituksen esitys valvotusta koevapaudesta selkiyttää nykyistä koevapauskäytäntöä ja nyt pääasiassa valtioneuvoston asetuksen tasolla olevat asiat nostetaan lakiin.

Käsillä olevassa esityksessä on hyvin huomioitu aikaisemmissa lausunnoissa esiin nostettuja asioita. Esimerkiksi koevapauden viikoittaiselle toimintavelvollisuudelle ei enää ehdoteta enimmäisaikaa, mikä mahdollistaa toimintavelvollisuuden sisällön joustavamman suunnittelun.

Esityksen mukaan vankiloille tulisi velvollisuus selvittää vankien koevapauden edellytykset aivan lyhimpiä tuomioita lukuun ottamatta. Tämä antaa nykyistä paremmat mahdollisuudet vankien yhdenvertaiseen koevapauden piiriin pääsulle. Esitys ei kuitenkaan riittävästi turvaa yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttäisi koevapauden edellytysten selvittämiseen liittyvien käytäntöjen samoin kuin päätöskriteereiden samanlaisuuden varmistamista eri vankiloissa sekä riittäviä resursseja.

Kriminaalihuollon tukisäätiö on huolestuneena seurannut niitä vaikutuksia, joita henkilöstösäästöt Rikosseuraamuslaitoksessa ylipäänsä ovat aiheuttaneet. Henkilöstörakennetta ei ole kyetty muuttamaan niin, että turvattaisiin riittävä vapauteen valmennus ja yhteistyö vankien kotikuntien ja jälkihuoltoa tekevien järjestöjen kanssa. Valvottu koevapauden laadukas järjestäminen edellyttää kiinteää yhteistyötä jälkihuolto-organisaatioiden ja vangin lähipiirin kanssa. Tähän työhön kaivataan kipeästi sosiaalialan ammatillisen koulutuksen saaneita verkostotyöntekijöitä vankiloihin.

Huono-osaisimpien vankien (asunnottomat, vaikeasti päihde- ja mielenterveysongelmaiset ja muut arjen hallinnassa tehostettua tukea tarvitsevat) pääseminen koevapauteen edellyttää riittäviä tukipalveluja (mm. tukiasuntoja) eri puolille maata. Valtion ja kuntien väliseen kustannustenjakoon, mikä esimerkiksi päihdepalvelujen järjestämisen kohdalla aiheuttaa ongelmia koevapauden sisällön suunnittelulle, ei esityksessä oteta kantaa.

Taloudelliset vaikutukset

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta erityisesti koevapauksien edellytysten selvittäminen ja koevapauksien asianmukainen valmistelu vaativat lisäresursseja. Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että pelkästään

25.2.2013

Rikosseuraamuslaitoksen sisäisillä työjärjestelyillä ei voida varmistaa työvoimatarvetta tilanteessa, jossa vaaditut säästöt edelleen tulevat vähentämään henkilötyövuosia.

Esityksen mukaan seksuaalirikollisille tarkoitetun lääkehoidon toteuttaminen ei vaatisi uusia resursseja ja voitaisiin toteuttaa vahvistetuilla määräraha-kehyksillä. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen taloudellisen tilanteen huomioiden tämä ei vaikuta mahdolliselta, vaan merkitsee niukkojen resurssien vähenemistä muusta vankien terveydenhuollosta.

2 § Valvotun koevapauden toimeenpanopaikka

Esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan koevapaus voitaisiin panna täytäntöön asunnon lisäksi muussakin sopivassa paikassa, kuten asuntolassa tai päihdekuntoutuslaitoksessa. Kansallisen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelman mukaan asuntoloista pyritään perustelluista syistä pääsemään eroon. Niiden sijasta tarvitaan tukiasuntoja ja asumisen tukipalveluja. Sana ”asuntola” tulisikin korvata ”tukiasunnolla”, koska usein koevapauteen tulevat tarvitsevat eriasteista tukea asumiseensa.

4 § Lääkehoito ja psykososiaalinen hoito koevapauden ehtona

Kriminaalihuollon tukisäätiö pitää erittäin tärkeänä, että seksuaalirikollisille tarjotaan lääkehoidon lisäksi psykososiaalista hoitoa, kuntoutusta ja tukea.

5 § Toimintavelvollisuuden viikoittainen aika

Toimintavelvollisuuden enimmäisaikaa ei enää määritellä, mikä antaa joustoa toiminnan sisällöksi.

9 § Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen; alaikäisen kuuleminen

Esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen on tarvittaessa kuultava alaikäistä yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan yhteistyövelvoite olisi harkinnanvaraisempi kuin valvontarangaistuksessa. Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että on lapsen edun mukaista selvittää lapsen mielipide aina yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa.

12 § Valvotun koevapauden valmistelu riittävän ajoissa

Esityksen mukaan valmistelussa on oltava tarpeellisessa määrin yhteydessä koevapauden täytäntöönpanoon liittyvien viranomaisten, yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa. Kriminaalihuollon tukisäätiö katsoo, että koevapauden valmistelussa on oltava riittävän ajoissa yhteydessä tarvittaviin viranomaisiin, järjestöihin ja muihin yhteistyökumppaneihin, jotta koevapauteen siirtymisen valmistelu onnistuu ja kaikki tarvittavat asiat (mm. asunto-, koulutus-, työpaikka-, henkilöllisyystodistus-, Kela-, sosiaalitoimisto- ja TE-asiat) saadaan järjestettyä. Monet asiat, esimerkiksi asunnon tai tukiasunnon saaminen, vaativat pitkän valmisteluajan. Säätiöllä on kokemusta siitä, että tällä hetkellä koevapaussijoitusten valmisteluun siviiliyhteiskunnan kanssa käytetään riittämättömästi voimavaroja ja yhteydenpito alkaa usein liikaa viime vaiheessa.

25.2.2013

15 § Toimeenpanosuunnitelman vahvistaminen ja 32 § valvottuun koevapauteen sijoittamisesta päättäminen; päätösten seuraaminen

Esityksen mukaan vankilan johtaja vahvistaa toimeenpanosuunnitelman ja päättää vankien valvottuun koevapauteen sijoittamisesta. Jotta välttyttäisiin eriarvoiselta kohtelulta, tulisi Rikosseuraamuslaitoksen seurata vankiloiden päätöksiä yhdenvertaisuusnäkökulmasta ja ryhtyä toimenpiteisiin, jos yhdenvertaisuus ei toteudu.

40 § Muutoksenhaku

Esitys turvaa vangin mahdollisuuden oikaisuvaatimuksen tekemiseen keskeisissä asioissa.

41 § Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esityksen mukaan Rikosseuraamuslaitos voi antaa tarkemmat määräykset mm. 1) valvotun koevapauden valmistelusta ja 2) menettelystä alaikäisen lapsen mielipiteen selvittämisessä.

1) Rikosseuraamuslaitoksen määräyksellä tulee ohjata rikosseuraamusalueilla noudatettavia käytäntöjä koevapauden edellytysten selvittämisessä ja päätöskriteereissä, jotta käytännöt saataisiin yhdenmukaisiksi ja siten turvattaisiin vankien keskinäisen yhdenvertaisuus. Käytännöt vaihtelevat tällä hetkellä erittäin paljon vankilasta toiseen.

2) Rikosseuraamuslaitoksen määräyksellä tulee ohjata alaikäisen lapsen mielipiteen selvittämistä. Määräys on erityisen tärkeä, mikäli lastensuojelu ei ole mukana kaikissa lapsen mielipiteen selvittämisen tilanteissa. Määräyksellä tulee ohjeistaa myös muiden perheenjäsenten mielipiteen selvittämistä. Keskeisiä kysymyksiä ovat, miten mielipide käytännössä selvitetään, mitä menetelmiä käytetään, miten toimitaan erilaisissa ongelmatilanteissa.

Rikosseuraamuslaitoksen tukipartioissa työskentelevät virkamiehet tarvitsevat riittävän koulutuksen lasten ja muiden perheenjäsenten mielipiteen selvittämisestä ja muusta lasten ja perheiden kanssa työskentelystä. Tällä hetkellä Rikosseuraamuslaitoksella ei ole järjestetty juurikaan koulutusta näistä asioista.

Jukka Mäki
Toiminnanjohtaja

Marjatta Kaurala
Asiamiessosiaalityöntekijä